

Sayyad ARAN

- Ayə, Allaha and olsun, məni qınamayan haa, deməyin başınnan böyük danışır, mən nəkarəyəm ki... amma bu kişi tamam yurdu-yuvanı itirib. Evdəkiləri özündən qabaq göndərib o dünyaya. Külfətinin üzündə bir qasıq qan qalmayıb. Soruşuram ki, nəətərdi? Deyirlər ki, heç nə... nə yeyir, nə içir. Söz soruşanda da "ehh..." eləyib əlini yelləyir. Deyirəm, ay Cəfər, gəl girim qoluna, bir ayaq-bir ayaq da olsa çıxmaq havaya, gedək mətəməzə, bir az aylanmaq, dərdləşək, ayaqların ki, tutulmayıb. Elə əlini yelləyir. Belə də iş olar, ə? Buna nə oldu, birdən-birə?

Heç kim dillənmədi. Elə bil Ağarzanın ağzının hansı xəbərlə açılacağını iki böyük çaylaq daşının üstünə qoyulmuş yarım metr enində, üç metr uzunluğunda beşlik taxtanın üstündə oturmuş yaşlıları o hələ mərəkəyə yaxınlaşmamış bilirdilər.

Əşitdikləri xəbərdən bir az da üzgün düşdülər. Büzüşdülər, balacalaşdılar, içlərini çəkib sızıladaşdılar. Deməli, yataqdan qalxmağa gücü yoxdur.

Ağarzanın bəzəyib-düzəyib danışmağına, özünü də, onları da "artistlik" edərək yayındırmağına baxmayaraq əsl mətləbi anladılar: deyəsən Cəfər yol üstündədir. Vayy bidadd... Özün yetiş imdada, illahi!

Gələn yaşdaşlarına yer olmadığından heç biri qımıldanmadı. O da yan-yörəsinə göz gəzdirib arxın qırağına düşmüş yastı çaylaq daşını ayağı ilə itələyib yaxına gətirdi, cibindən çıxardığı qəzeti üstünə sərib ehmalca yanını qoydu. Bəhrəmtəpə qumçinqıl zavodunun şoferləri hərdənbir bu ərazidən keçəndə yolun güzgü kimi hamarlığından - zarafat edirəm, siz Allah, bağışlayın - dəhşət çala-çuxur olduğundan onların maşınlarından düşən iri çaylaq daşlarından bu tövr yararlanırdılar.

Ağsaqqalların dördünün də gözü yol çəkirdi. Baxışlarının hansı məchul bir nöqtəyə zilləndiyinin bəlkə özləri də fərqiində deyildilər. Bir-birləri ilə göz-gözə gəlməyə qorxduqlarından eləcə də donub qalmışdılar. Cavadın sol çiyni lazım olduğundan da çox irəli əyilmişdi. Yoox, qocalıqdan, xəstəlikdən deyildi, ayrı işdi. Onun oturduğu səmtdə çəpərin tapanı yerindən oynamışdı: ya mal-heyvan sürtünmüşdü, ya da nadinc uşaqların əməliydi, əlləri dinc durmamışdı.

Cavad bir-iki dəfə çiyni ilə tapanı geri itələmişdisə də, yenə əvvəlki səmtinə salınmışdı. Cəhdinin fayda verməyəcəyini hiss edib vəziyyətlə barışmalı olmuşdu, yəni, yerində köndələn fason oturmuşdu ki, tapan çiynini yağır eləməsin.

Günorta qocaların oturduğu yerdə gəşəng yelçəkər olurdu. Qocaman qovaq

ağacı on metr radiusda, yalan olmasın, buz kimi kölgəlik yaratmışdı. Cavanlar manşır layıb qocalar tərəpənən kimi oturmağa zəbt edirdilər. Dərhal da domino başlayırdı - düz gecənin yarısına. Gecələr isə yeyib-içmək istəyənlərin mətəsiydi... Nədi-nədi, kəndin həyət-bacasını suvarmaq üçün Xubyarlı kanalından ayrılan kiçik bir arx həmin oturacağın arxasından keçirdi. Cavanlar arxın içində beş-on dənə çaylaq daşını üst-üstə yığıb yuxarı başda suyu şişirdib axın zamanı zəif də olsa şırıltı yaradırdılar ki, guya bulaq başındadırlar. Biçarələr neynəsinlər, Aran yerirdi... Kəsibin olanından. Gücləri imitasyaya çatır.

Dedim də, bayaqdan Cəfər kişidən gələn xəbəri gözləyirdilər. Xəbər də ki, gəldi: ağzına qadam. Bu ki, xəbər deyildi, zəhər idi. Boğazları qupquru qurudu, nəfəsləri tıncıxdı. Bir xoş ismarıca, ümidverici sözə təşnə idilər. Hani? Heç nədən yenə umsuq oldular. Yel aparsın! Yaman inanmışdılar ki, Ağarza bu dəfə lap sürüyə-sürüyə də olsa Cəfəri gətirəcək. Deməli, yenə də heyi olmayıb ki, gəlib Allahın təmiz havasını udub, bir az gap edib fikrini dağıtsın, müvəqqəti də olsa ağrılarını unutsun.

Kəndin beş ən yaşlı sakini onlar idi, yetmişin kürəyini çoxdan qatlayıb, səksənə gedirdilər: Bir-birlərindən iki-üç yaş

fərqliydilər. İçərilərində ən cavan o idi - 74 yaşlı Ağarza - xəstədən xəbər gətirən xeyir-şər adamı, sonra xəstə Cəfər, tapanın girinc günə qoyduğu Cavad, kənddə məxsusi hörməti olan Mirəli (20 il sədr işləmişdi, illər keçdikcə necə yaxşı işlədiyi, el adamı olduğu daha çox qədir-qiymətə minirdi), bir də hamının gözünü açandan tanıdığı "Samasval" sürən Hüseynağa, o da azından on il idi rul dalına keçmirdi, axır macallar başı hərlənirmiş.

...Səksəkəydilər. Birinə bir şey olanda dördü də təlaşa düşürdü: Görəsən o ilətdən məndə də vaar? Tez əlamətləri dəqiqləşdirirdilər, yoldaşlarında olan hal dəyişmələrini bitdə-bitdə çözləyirdilər, gizlicə öz vəziyyətlərini ürəklərində ölçüb-biçirdilər, gündən-günə az yeməyə, pəhrizə, ağartıya meyillənirdilər, acından ölsələr də, axşamdan sonra xörək yemirdilər.

- Dünən bir masqura qatıq içdim, elə rahat yuxuya getdim ki.

- Mən də bir taralka ayran hortladım. Mədəmi sıyırdısa da, yüngül yatdım.

- Ə, o cavanlıq vaxtı toylarda gecə saat 10-da, 11-də, 12-də nə yeməklər idi yeyirdik? Nə araqdan doyurduq, nə kababdan. Nə aşdan əlimizi çəkirdik, nə dolmadan. Elə bil silos basdırırırdıq. Pay atonnan, mədə yiyəsi... - Dizə çırpılan şappıltının səsi birliyin həyatınəcn yayıldı.

- Elə ona görə indi davleniya aparatını əziz-əziz yanında gəzdirsinizsə də...

"Samasval" Hüseynağa ikibaşlı mənada bunu özündən əvvəl cavanlıq vaxtlarında ölçüsüz-biçisiz hərəkətlərinə indi vaysılanan keçmiş sədrə dedi. Keçmiş sədrin azcana dodağı qaçdı, üzünü Cavada tutdu: - Görürsən də... it ilində bir iş olub - hər fürsət düşəndə sancır.

O vaxt ona iş verə bilməmişdi. Doğrudan, sədrlik deyildi, - nə ştat vardı, nə də təzə maşın. Acığa düşən "Samasval" Hüseynağa gecəylə yanı balalı camışı aparıb salmışdı yol idarəsi müdirinin pəyəsinə. Üççə gün sonra yağın içində olan "Samasval"la sədrin kabinetinin qənşərindən tozunaqlayıb keçmişdi. Hüseynağının tərbiyəsizliyinə bıqaltı qımışıb başlarını bulamışdılar. El-obaydılar, qohum-əqrəbaydılar, olanda olur. Başa salarlar, hələ havalıdır. Bəlkə elə gəldi özü üzr istədi.

Ləng də olsa əqrəblər işləyirdi. Ləngliyi isə qocalar yeni bir xəbərin olmaması ilə bağlayırdılar, əsasən də Cəfərin başına bir iş gəlsə (o mənhus kəlməni heç kəs dilinə gətirmirdi), görəsən sonra növbə kimin olacaq. Hamı yaşını xatırlayıb özünü Cəfərlə müqayisə edirdi. Əşi, çatmaqda deyil, yetməklədi.

Yeniyyətə telli bir oğlan velosipedlə sürətlə ötür keçdi, toz elədi. Beyqafıl hələ kət oldu, həm də nə əcəb, kənddə belə qanacaqslıq... olan iş deyildi. Həə... Məlum oldu: qarşından 12-13 yaşlı bir qız gəlirdi. Oğlana yel verən o imiş.

- Kim idi ə, o vecələ? - köhnə sədr qəzəblə dilləndi.

Gərnəşirmiş kimi, həm də qırıxığını açmaq mənasında çiyninə düşmüş tapanı yenə geri qanıran Cavad təxmini nişan verdi.

Sazaq

Hekayə

- Qulamın törəmələrinə oxşadı. Yastıburun gədəydi.

Hamının yaddaşından Qulamın bütün nəslə birbəbir gəlib keçdi. "Ə, doğrudan bu nə qaravəllidi. Gör neçə vaxtdı e, sort dəyişmir. Niyə bu tayfa heylədi?"

Çox dərinə getmədilər. Gərgin idilər, fikirləşirdilər, yeri deyildi. Yoxsa bu mövzuyla günə axşamacan yola verərdilər.

Yenə hələ üzünü bir tərəfə tutdu. Yenə hamı öz içinə qapıldı. Son vaxtlar onsuz da az danışdırlar. Sıralarının kəmliyi hamısını təntitməmişdi. Mövzu tükənmişdi sanki. Elə bil hər şeydən danışmaq qutarmışdı. Təzə əşitdikləri şeylər maraqlı gəlmirdi, həm də onların mövzusu deyildi. Nədi o?.. İnternet, vatsap, nootbuk, planşet, cürbəcür telefonlar. . .

Düzdü, onların da telefonu vardı, yalnız onlara öyrədilən düyməni basıb eşitmək, bir də lazım olan nömrəni yığıb qulağına tutub kimi isə çağırmaq, dinləmək... bildikləri bu idi. Vəssalam. . .

Dinliklərinə rəxnə düşmüşdü. Nə yeyib-içdiklərini bilmirdilər. Cəfərin xəstələnilib yatağa düşməsi hamısını sarsıtmışdı. Təsbehin sapı qırılmışdı. Dəc pozulmuşdu. Ona görə də heç nə axıracan getmirdi. Hər şey - mövzu, məqsəd, niyyət yarımçıq qalırdı, bitmirdi. "Demək növbə mənə də gəlib çatır". Vahimələnirdilər. Amma dərhal da özlərinə ürək-dirək verirdilər. "Allah şükür, noolub mənə. Yediyimi yemişəm, geydiyimi geymişəm, içdiyimi içmişəm. Beşindən aşağı yaşamışamsa, onun dan yuxarı olmuşam. Balalarımı da yerbə yer eləmişəm. Dünyanı beşəlli kim tutub qalıb. Ayə, bu Süleymana qalmayan dünyadı e... Əşşi, gəlir, gəlsin də... Heç vecimə də döyül... İntəhası, heç olmasa, həştadı

başə vursaydım.... Yox, yox, Allah, qələt elədim, sənə şirk qoşmaq olmaz, özün bilən məsləhətdir.

Gün günorta yerinə gəlirdi. İndilərdə telefonlar bir-bir cingildəyəcəkdi: onları nahara çağıracaqdılar. Əlbəttə, ən çox nəvələr. Oğlanları, gəlinləri bu işi nəvələrə tapşırırmışdılar: ya ərindiklərindən, ya da nəvələrin zəngi daha şirin olar qənaətlərindən.

Hər halda, düzünü Allah bilir.

...Qəfil azan səsi gəldi. Qəfil-zad deyildi, elə öz vaxtıdaydı. Amma niyə elə diksindilər? Bu saat gözləmədikləri məhz bu idi. Onlar Cəfərgildən gələn hər hansı xəbəre, sözə, ismarıca köklənmişdilər. Amma birdən bu azan ... Allah axırını xeyir eləsin. Quran kəlmələri, azanın ahəngi onlara meyit namazını xatırlatdı. Hər gün - səhər, günorta, axşam azanı eşidirdilər axı. Həməndə kimi dəstəməz almağa, kimi möhürünü götürməyə, kimi də xəlvət otağa çəkilib namazını qılmağa gedirdi. Birinci dəfə döyüldü axı. Bəs niyə belə uşəndilər?

Əstağfurullah və ətubu ileyhi!¹

Gözəlti bir-birlərini süzürdülər. Görəsən bu beş nəfərdən birinci kim o dünyanın qapısını aralayacaq? Neçə gündür yorğan-döşəkdən qalxa bilməyən Cəfər, yoxsa?.. Allah, bircə mən yox... Bilirəm e, hamımız müvəqqəti qonağıq. Ancaq niyə mən?..

Hamısı eynilə belə düşünürdü. Hamısı da digərlərinin də belə fikirləşdiyini əlinin içi kimi bilirdi. Lakin heç kəs dilinə gətirmirdi, yoxsa öz-özünü ifşa edərdi: soğan yeməmişən, için niyə göynəyir...

Cəfər getsə, deməli bizim də sıramıza dən düşəcək. Elə hamımızın səhhəti bir az aşağı, bir az yuxarı eyndir. Deməli, həyat bu imiş: doğul, məktəbə get, unstitut oxu, evlən, uşaq böyüt, evləndir, həyatının çox hissəsini əlləş-vuruş, axır günlərini gap etməklə keçir və sonunu gözlə. "Bilsək, dünyaya gəlməzdik." Allah atana rəhmət eləsin, şair.

Tərpənmirdilər. Nahara getməliydilər axı. Onlardan bir az aralıda qoltuğunda domino qutusu iki cavan uşaq təəccüblə qocalara baxırdılar. Niyə durmurlar? Telefonlar da səs-səsə vermişdilər. Heç vecələrinə də deyildi. Yox, bu artıq başqa şeydi.

İlahi, görəsən axırətdə-bərxətdə² yerimiz necə olacaq? Bilirik ki, o dünya bu dünyanın sorğu-sual imtahanıdır. İlahi, özün bizim xətalarmızı, günahlarımızı istigfar elə!

Kövrəlmişdilər. Belə əməlli-başlı! Azan səsinə elə sındılar, elə qorxdular, elə yazıqlaşdılar ki, belə olmayan kimi. Oturacaqda sıxlaşdılar. Körpə uşaqlar kimi bir-birlərinin əlindən tutdular. İki daşın arasında Cavad kişi birdən- birə xoşhal bir yüngüllük duydu, elə bil ağır yükədən qurtulmuşdu. Yaşdaşlarına sıvcax oturduğundan tapan daha çiyninə yox, böyrünə düşürdü. Ağarza oturduğu çaylaq daşını bir az da yaxına itələyib göz yaşlarını görməsinlər deyə guya yuxusu gəlirmiş kimi başını "Samasval" Hüseynağının dizinə üstünə qoydu. Hüseynağa da əlini onun çiyninə qoyub körpə uşaq kimi sıgalladı.

Qəfil hamsının içini canavar dili kimi sərt bir sazaq yalayıb keçdi.

Bir dəstə qara paltarlı, qara kəlağaylı arvad Cəfərgilə tərəf dıklənirdilər.

Al günəşin altında dördü də büzüsrək xəfif-xəfif titrəyirdilər. Elə bil qış geri qayıtmışdı, üşüyürdülər...

1. Ərəbcə: *Allahum! Günahlarımı bağışla. Sənə tövbə edirəm.*

2. Ərəbcə: *qəbir evi.*